
A SZAKKÉPZŐ ISKOLÁK IGAZGATÓINAK XIII. ORSZÁGOS KONFERENCIÁJÁN ELHANGZOTT PLENÁRIS ELŐADÁSOK II.

BIHALL TAMÁS

MIÉRT FONTOS A GAZDASÁGNAK A SZAKKÉPZÉS?

Miért fontos a gazdaságnak a szakképzés? Erről több megközelítésben is szeretnék beszélni. Először arról, hogy a gazdaságban milyen fő összefüggések érzékelhetők. Másodszor az RFKB-k ügyéről, hiszen elég nagy munkát el kellett végezni és sok kérdésben kellett döntenet. Bizonyára érdekli Önöket is, ezért szeretnék pár szót szólni a módszertanról, amelyet a kamarák és a vele együtt dolgozó partnerek dolgoztak ki. Végezetül szeretnék beszámolni néhány kamarai törekvésről is. Azt remélem, hogy számos kérdés, észrevétel, kritika, esetleg támogató gondolat is eszükbe jut az előadás közben, és el is mondják ezeket.

Bevezető gondolatok

Azt gondolom, hogy a kamara lehet az Önök egyik legfontosabb partnere, mindazoké, akik szakközépiskolában, szakiskolában, illetve ennek a piacnak egyéb területein dolgoznak. Mi pedig – sezt ne vegyék szerénytelenségnek – azok a szövetségesek, akik segíthetünk helyrebillenteni a magyar oktatásügyben azt az arányt, amely felborult a rendszerváltás óta. Elsősorban a felsőoktatás elképesztő expanziójára gondolok.

Mintegy tizenöt éve, a kamarai törvény megjelenése óta foglalkozunk a szakképzés feladataival, jómagam is a kezdetek óta. Bár személyesen nem vagyok érintett csak a kamarai munkám kapcsán, mégis azt gondolom, hogy sok mindent láttam, megtanultam és sok mindent megértettem az iskolák működéséről. Nagyon sok igazgatóval, tanárral, pedagógussal – Önökkel is – volt alkalmam beszélgetni, és azt tapasztaltam, hogy miután már mi is elég sokat tudunk erről a nagyon fontos területről, eléggé szerények lettünk. A magabiztos kijelentés már nem sajátja a kamarának, és ha véletlenül egy olyan gazdasági szereplővel találkozunk az ország valamelyik szegletében, aki oda áll bármilyen fórumra, hogy megmondja a biztosat, azt tekintsék csak nyugodtan átmeneti zavarnak. Majd ő is hamar rájön, hogy senkinek nincs a zsebében a bölcsek köve.

Mi is látjuk, sőt biztosan tudjuk, hogy a gazdaságnak nagyon jól felkészült szakemberekre van szüksége. Ez az igény azonban csak jó iskolákban és mindenekelőtt

kiváló pedagógusokkal teljesíthető. Ezért mi minden olyan törekvést támogatunk, ami segíti ennek a célnak az elérését. Nyilvánvaló, hogy a gazdaság nagyon tág fogalom, és a kamara felelős vezetőjeként, szakembereként egy nagyon összetett szerepkörrel kell beszélnem.

A tanulószerveződések, a gyakorlati képzéssel foglalkozó vállalatok, a gazdasági szervezetek száma Magyarországon 10 ezer körül mozog, legalábbis ennyit tud azonosítani a kamara pontosan és világosan, és ez nagyon kis szám a 800-900 ezres vállalkozói tömeghez képest. Azt is tudom, hogy mennyire különböző minőségűek ezek a vállalatok, és a képzésben is milyen különbségek mutatkoznak szakmánként. Gondolom, nem veszik rossz néven, ha azt mondom, mi is látunk nagyon jó és kevésbé jó iskolákat.

Az általunk megfogalmazott törekvések is több közös pontot jelenthetnek a kimenetelét illetően. Ebből az egyik önös érdek: a gazdaság versenyképességének erősítése, ami össz nemzeti érdek is. A másik a társadalmi felelősség a gyerekekkel, a fiatalokkal szemben.

Néhány gondolat a gazdaságról

A rövid bevezetés után szeretnék elmondani pár dolgot a gazdaságról. Számos gazdasági elemzést készítettünk régióként, illetve országosan, és azt tapasztaljuk, hogy nagyon rossz a gazdasági „hangulat”. A magyar tulajdonú kis- és középvállalkozások helyzete nagyon bizonytalan, az egyéni vállalkozók és mikrovállalkozások helyzete még inkább. Sajnos, az is nyilvánvaló, hogy a makrogazdaság fő területét jelentő néhány nagyvállalat sikerén túl keresve kell keresni a gazdaság eredményes területeit. Emögött sokszor nemzetközitendenciák is érzékelhetünk, nevezetesen, hogy mindenki liberális gazdaságpolitikát vár el a másiktól, így Magyarországtól is, miközben gőzerővel védi otthon az érdekeit, a vállalatait, a piacát. Ebben az érdekérvényesítésben talán nem vagyunk elég hatékonyak Európa más országaihoz, akár a szomszédainkhoz képest sem.

Ami a politikai elitek együttműködését illeti, a gazdasági célok megfogalmazása érdekében, azt látjuk, hogy a meghatározó országok többségében a politika igyekszik megegyezni a fontos alapkérdésekben, és teljesen mindegy a gazdaság szempontjából, hogy a megállapodást nagykoalíciónak vagy háttér-megállapodásnak hívják.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás pozitív példái: Spanyolország és Írország, Ausztria és Finnország. Példák egy beruházásösztönző, konszenzus mellett működő gazdaságpolitikamegvalósulására, ahol a megszerzhető forrásokat általában a gazdaság fejlesztésére fordították. Ebben örök vitánk van, és úgy tűnik, hogy lesz is a mindenkori kormányzattal, mert méltatlannak és hibás gazdasági döntésnek tartjuk, hogy az elérhető forrásoknak alig több mint 10%-a fordítható kifejezett gazdasági fejlesztésre. Például Észak-Magyarország regionális gazdasági programjában nincs munkahelyteremtés, miközben a munkanélküliség megközelíti a 20%-ot. Ezt nemcsak én, de Brüsszelben sem értik a szakértők, ám a döntés megszületett, és ebben az irányban halad a rendszer, hiszen már a 2009–2010-es akciótervek is elfogadásra kerültek.

Az eredmények igazolták az említett országok akkori döntéseit, mert mára ezek az országok Európa élenjárói. Görögország és Portugália a negatív példa, ahol ugyanazt

tették, amit mi tettünk és teszünk. Portugáliában lebetonozták a fél országot, így már mindenhol el lehet jutni autóval, a városokat, a belvárosokat, a falvakat is felújították, csak az a kérdés, hogy ki fogja kifizetni a gázszámlát és az energiaköltségeket? Miből lesz előteremtve az a gazdasági forrás, amelyből majd finanszírozni lehet ezeket a milliárdos fejlesztéseket? Természetesen nem sajnálom a falvaktól, a kistelepülésektől, a városoktól a fejlesztéseket. Nem sajnálom tőlük az utakat sem, mert fontosak, de az arányokat nagyon el kell találni, mert Magyarországnak nem lesznek pótlólagos erőforrásai az európai forrásokon kívül.

A mi lehetséges és jelentős erőforrásunk a szellemi befektetésünk. Ezért fontos a gazdaságnak a szakképzés! Az európai uniós források és a tőke mellett a szellemi kapacitás a legfontosabb pillére a gazdasági növekedésnek. Bármilyen riasztó is a görög és a portugál példa, úgy tűnik, mégsem tanulunk belőle. A fejlesztésért felelős illetékestől mindig azt halljuk, hogy ebben nekünk igazunk van, és ezen változtatni fognak, de a malomkerekek lassan őrlnek, és megy minden tovább a maga útján. Értem én a politikai lobbikat, a képviselőket, a polgármestereket, hogy építeni-szépíteni akarják a környezetüket, de közben mégsem jelenik meg a gazdaság az adott helyen, pedig egy utat úgy kell megépíteni, hogy ne csak a közlekedést szolgálja, hanem a gazdasági programokat is bekapcsolja a vérkeringésbe, mert önmagában csak a jó közlekedés nem elegendő. Erről nem is érdemes többet beszélni, legfeljebb csak annyit, hogy szerintem elpazaroltunk pár tízmilliárd forintot, amelyet másképp is fel lehetett volna használni. Legalábbis mi biztos másképp javasoltuk volna.

Milyen kihívások állnak a gazdaság előtt?

Az aktuális kihívásból még nem is készülhettem fel igazán, mert az amerikai pénzügyi összeomlás alig egy hete robbant a világban. Amiről már eddig is tudtunk: a globalizáció, Dél-kelet Ázsia országainak exportdömpingje, az euró bevezetésével kapcsolatos gondok, illetve az, hogy Szlovákiában január 1-jétől euróval fizetünk, ami az északi országrészek vállalkozási pozícióit fogja nagyon erősen érinteni.

Megoldatlan a körbetartozások felszámolása, ami hozzávetőlegesen 600 milliárd forintot jelent, és ami a vállalkozások kezre itette és teszi még tönkre. Veszélyt jelentenek a gazdaság szerkezeti problémái is. Egy kicsit jobban meg kellene közelíteni egy, az innovációra, a kutatás-fejlesztés ügyére jobban fókuszáló pályát, valamilyen központi eszköz segítségével.

A legnagyobb probléma az alacsony hatékonyság, a gyenge termelékenység. A magyar vállalatok átlagos teljesítménye egynegyede az európai vállalatok átlagának. Ebből következik, hogy európai mértékkel nincs jövedelemtermelő képességünk, ami gondokat okoz a foglalkoztatásban, a finanszírozás és a munkabérek területén. Az európai 19-es és Magyarország között nincs különbség a vállalatok átlagos méretében, és nagyjában-egészében a magyar vállalatok szerkezete, nagysága megegyezik az Európai Unióban találhatóakkal. De az egy vállalkozásra jutó árbevétel már nagyságrendi különbségeket mutat. A legrosszabbérték az előbb említett termelékenységgel függ össze. Az egy vállalkozásra jutó hozzáadott érték aránya a mikrovállalkozásoknál és a közepes

vállalkozásoknál egyszerűen katasztrofális. Ez az érték a kicsiknél tizen-valahányad, és ahogy haladunk feljebb, úgy javul ugyan ez az arány, de legfeljebb az egyötödéig.

Az export és a munkaerő költség szintje nagyjából elfogadható, de azért itt is komoly deficitünk van, amivel foglalkozni kell. A liberális gazdaságpolitika, a piac önmagában nem elegendő eszköz, hogy olyan súlyú gazdasági problémákat oldjon meg, mint amilyenek a magyar vállalatok többsége előtt tornyosulnak. Megosztott gazdaságról beszélünk, megosztott politikával. Nehéz bármit is kezdeni ezzel a hihetetlen erős szembenállással, amelyet jelenleg a döntéshozók részéről tapasztalunk. Ez a helyzet súlyos károkat okoz a gazdaságban. A magyar gazdaság duális gazdaság, mint említettem. A „dübörgő” multikra nagyon igaz szerintem a jelző, de a túlélésért küzdő kisvállalkozások tekintetében már sokkal árnyaltabb és problematikusabb a kép. Csak néhány adat. A magyar exportteljesítmény 40%-át 15 vállalat adja, amelyből az AUDI önmagában is meghatározó értéket képvisel.

Rendkívül alacsony a hozzáadott érték. Alig-alig tapasztalható innovációs hajlandóság, gyenge a gazdaság szervezetsége, és nagyon alacsony határfokú a gazdaság fejlesztési intézményrendszere. A gazdaság nagyon szeretne érdemi párbeszédet folytatni ezekről a kérdésekről, hiszen megvannak ehhez az elemzéseink. Mi látjuk, mi folyik a gyakorlatban, és mit jelentenek a reálfolyamatok, de egyáltalán nem vagyok biztos abban, hogy a politikusok közül is mindenki látja ugyanezt.

Mindenesetre rendelkezünk egy sor javaslattal a területfejlesztésre, arra a területre, amelynek kapcsán 100 milliárdokról beszéltünk az előbb. De a döntések a kamarák és más gazdasági szereplő kizárásával történnek, a gazdaságot nem engedik be teljes jogú tagként, hanem a politikusok döntenek. Úgy gondolom, hogy a gazdaság szereplőit a kereskedelem fejlesztési intézményrendszerébe is jóval nagyobb mértékben kellene bevonni. Összességében azt mondhatjuk, hogy a kamara véleményét sokkal jobban figyelembe kellene venni a gazdaságpolitika formálásakor.

Példaértékű a Szociális és Munkaügyi Minisztériummal történő együttműködés: ez egy nagyon jó gyakorlat, és európai összehasonlításban is jelentős innovációt képvisel. Minden évben megújítjuk és bővítjük a tartalmát. Szeretnénk, ha ez a példa „ragadós” lenne, különösen azoknál a tárcáknál, ahol a kamaráknak sok tennivalójuk van. Mindenekelőtt a Gazdasági Minisztériumot szeretném kiemelni. Nemcsak mi gondoljuk így, hiszen ez az európai gyakorlat is. Azt látjuk, hogy a magyar exportpiacok 80%-át a német, az osztrák, a francia, az olasz, a spanyol piacok adják, és mind az öt országban nagyon jól szervezett, nagyon erős kamarák működnek. Egy tanulmányban, amelyet Benedek Andrással együtt végeztünk, a kamarai rendszer és az oktatás-képzés rendszerét vizsgáltuk. Elég kusza a kép, de az teljesen egyértelmű, hogy ezekben az országokban a kamarák – mint köztestületek, kötelező tagsággal működő szervezetek – meghatározó szereplői az oktatási rendszernek. Ezért kezdeményezzük azt az általános kamarai választások lezárása után, hogy teljes körű regisztrációval készítsük elő a széles körű tagság visszaállítását. Nem akarjuk, hogy a kis- és középvállalkozások teljes körben kamarai tagok legyenek és fizessenek, de azt szeretnénk, hogy regisztráljanak,

és így legyen megfelelő rálátásunk a gazdaság valamennyi szereplőjére, és érdemi befolyást gyakorolhassunk a piacvédelemre és az etikai szabályokra. Végül, de nem utolsósorban a képzés szerkezete feletti gazdasági kontrollt is tovább kell erősíteni.

Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságok

A Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságokkal szeretném folytatni. Törvények biztosítják azt a jogot, amelyet az RFKB-k kaptak. Két fontos alapjogosítványuk van, illetve három. Csak a rend kedvéért szeretném elmondani. Döntenek a decentralizált forrásokról, ami példa nélküli döntés, mert Magyarországon még nincs olyan regionális testület, amely saját hatáskörben dönthetne a forrásokról. Mellesleg nem is kevésről, megközelítőleg egymilliárd forintról, amelyet a régiókban az RFKB-k a pályáztatáson keresztül vihetnek be a szakképzés rendszerébe úgy, hogy közben nem kell sem miniszterre, sem más irányító hatóságra várni. A másik jogosítvány a fejlesztés arányainak és irányainak meghatározása. Nevezetesen, hogy milyen képzési struktúra segítse leginkább a gazdaság fejlődését, ami fontos információ a képzőintézmények számára is. Végül a harmadik jogosítvány, hogy valóban térségi irányító, koordináló szervezetként működik egy ilyen testület, amely 26 fős, s amelyből 17 főt a gazdasági szereplők, a két kamara, a kilenc munkaadói és a hat munkavállalói szervezet delegál.

Számos javaslat megfogalmazható, hogy miként lehetne a szakoktatás szerkezetét, a törvényi finanszírozási struktúráját hatékonyabbá tenni, ami egy tárcának, például a Szociális és Munkaügyi Minisztériumnak alapvetően fontos információt jelenthet. Egy 2005-ös, a szakképzés fejlesztési stratégiájáról szóló kormányhatározat a regionális tervezés erősítését emeli ki – nagyon helyesen –, és a kamara is azt mondja, hogy a gazdálkodó szervezetek bevonásával kell megtenni a szükséges intézkedéseket a munkaerő-piaci igényeknek megfelelő beiskolázásra. Ezek kulcsmondatok! Mellesleg a kamara 2005-ben elfogadott stratégiája, amelyet reményeim szerint egy páran már a kezükbe vehettek, szintén tartalmazza ugyanezeket a gondolatokat. A gazdaság remélhetőleg összefog ebben a kérdésben, s ezt azért érzem fontos vállalkozásnak, mert azt tapasztalom, hogy az elmúlt 15 év óta a gazdasági szereplők most először képesek egy cél érdekében asztalhoz ülni és elgondolkozni arról, hogy szerintük milyen arányokra és irányokra volna szükség a képzésben. Ez nem volt mindig így, nem is tárgyaltunk soha a munkavállalókkal, holott igényeik, szándékaik, információik léteznek ezzel kapcsolatban. Fontos, hogy ne csak pedagógiai érdekvédelmi szakszervezetként, hanem szakmai szervezetként is nyilatkozhassanak.

Azt gondolom, már az is elfogadottá vált talán, hogy a kamara mint köztestület és az államtól feladatokat és ehhez forrásokat is átvevő szervezet koordinálja ezt a rendszert, a polgári jog keretei között,

Kiépült a humán kapacitás hálózatszerűen működő rendszere 420 szakember közreműködésével, amelynek során igen komoly humánerőforrás-bázis jött létre. Számos felkészítő tréninget szerveztünk annak érdekében, hogy a munkában részt vevők érezzék és értsék, mi az ő dolguk. Szeretném rögtön előrebocsátani, hogy ez még csak az első év! Most találtuk ki, hogy egyáltalán miként lehet ennek a feladatnak nekifogni, és

most szembesültünk számos problémával is. Ezért mondom, hogy mi már igen szerények vagyunk, amikor az a kérdés, hogy egy vállalat milyen információkat mondhat meg egy iskolának. Egymás között szólva, valószínűleg semmit, mert a vállalat azt fogja mondani, nem tudhatja, hogy milyen lesz 2009-ben: tönkremegy-e vagy egészen más dolgot fog csinálni. Fogalma sincs arról, hogy hány asztalosra, hány kőművesre lesz szüksége. Megnéztük, miként csinálják ezt Európában. Szeretném elmondani, hogy ott is mindenütt belebotlanak ebbe a problémába, és bár van, ahol ennek évtizedes tradíciói vannak, de sehol sem csinálják igazán jól. A legnagyobb eredmény az, ha a hibahatárt a lehető legkisebbre szorítják, itt ugyanis nem létezik száz százalékos megoldás.

Remélem, hogy szakmai és politikai értelemben egyaránt elfogadott, hogy munkaerő-piaci elven, keresletvezérelten kell a képzéseket szervezni, és nemcsak a középszintű szakképzésben, de a felsőoktatásban is. Az utóbbi helyre azonban még nemigen halatszik el ez az óhaj, bár egyre sürgetőbb, hogy ott is meghallják. Mert azért elképesztő, hogy az egyetemre jelentkezettek majd száz százalékát felveszik Magyarországon, ahol 2008-ban kilencven-egynéhány felsőoktatási intézmény működik! Ez egyszerűen nem megy, ez így teljesen értelmetlen folyamat, s ebben a kérdésben végre már lépni kell!

Eldöntöttük, hogy meg kell kérdezni a vállalatokat a munkaerőigényükről, és ha egy-két vállalat kevés, akkor kérdezzük meg 12 800-at. Miután volt erre finanszírozási kapacitásunk, ezért azt mondtuk, hogy nézzük meg, mi mindent tudhatunk meg ilyen módon. A forráshoz építjük ki azt a módszertant, amelyből már követhető módon lehet visszautalni a végső döntésre. A céginterjúk bizonytalanságát ellensúlyozandó, az első évtapasztalatai alapján regionális konzultációs fórumokat szervezünk, országosan kétszázat, régiókban harminckettőt.

Nem tudom, hogy Önök jártak-e ilyeneken, remélem, hogy néhányon igen. Ezeken a rendezvényeken néha sokan, néha kevesen, néha nagyon elemzően vagy „csak úgy” beszélgettünk, de az iskolák, a vállalatok, a szakemberek, a kamarák, a különböző szervezetek részvételével végül is mindenütt érdemi viták folytak a tapasztalataim szerint. Nagyon érdekes javaslatok és döntések is születtek. A végeredmény az lett, hogy hetvenhárom kistérségre és kétszázötvenhét iskolaiszakmára, tehát kétszázötvenhét iskolában oktatható OKJ-s szakmára vonatkozóan kell javaslatokat megfogalmazni. Valamennyinek lett gazdája a kamara által szervezett munkamegosztásban. Ezzel futottunk neki annak a feladatnak, amelynek a végeredményéről szeretnék beszélni. A Nemzeti Szakképzési Fejlesztési Tanács a Szociális és Munkaügyi Minisztérium támogatásával jelentős forrásokkal támogatta ezt a egyéves projektet, de egy „gentleman agreement”-et is kötöttünk a folytatásról. Mind a két fél látja, hogy az egy év nem biztos, hogy elég lesz az előbb említett bizonytalanságok miatt, hiszen ezt a munkát legalább 3-5 éves kitekintéssel kell elvégezni, mert különben csak kidobtuk az eddig felhasznált pénzt. Elkészült a döntési táblarendszer a képzési számok kialakításához, ami szerintem nagyon jó és vállalható, de még nagyon kevés ahhoz, hogy érdemi hatása legyen abban, hogy a szerkezetben változásokat lehessen érzékelni.

Mi úgy fogjuk fel ezt a feladatot, hogy ez egy 2-3 éves fejlesztési és struktúraátalakítási terv a szakképzésben. Nagyon sok szereplőt mozgató és önfejlesztő rendszer, hisz Magyarországon, és így a régiókban ilyen típusú munka nem folyt.

Lehet, hogy ez nem a legszerencsésebb mondat, de nagyon szeretném hangsúlyozni, hogy az iskolák partnersége alapkérdés, és ebben nem az a cél, hogy az iskolák létszámával foglalkozunk, illetve azzal, hogy sok-e a pedagógus vagy kevés. Azt gondolom, ez nem célja ennek a projektnek, hanem sokkal inkább az, hogy egy gazdasági tükröt mutassunk, információkat biztosítsunk mindenki számára, aki hasznosítani akarja ezeket egy olyan szakképzésfejlesztéshez, ahol az a cél, hogy a gazdaságban a minőségi szakember ne csak a kalapácsot tudja megfogni, hanem érzelmi és szakmai intelligenciával is rendelkezzen. Erre az iskolákban kell tisztességesen felkészíteni a tanulókat. Ez számos problémát felvető terület, és részben már érintettük. De Önök ezt sokkal jobban tudják nálam!

Az első évben két területre szerettünk volna fókuszálni: a kiemelten hiányzó szakmák körére és azokra a pontokra, ahol felesleges a képzés. Erről szeretnék még beszélni, mert meglepő számok jöttek ki. A rendszer is szóba került már ezen a konferencián, amihez én is szeretnék még hozzátenni egy-két mondatot. Egy nagyon sajátos jogi csúszás miatt a TISZK-ek 2009-es beiskolázására ebben az évben nem tudunk semmit sem mondani, mint ahogy az RFKB sem hozott – ismereteim szerint – erre vonatkozóan döntést egyetlen régióban sem. Nem is hozhatott, hiszen jogi értelemben a TISZK-ek ma még nem léteznek, abban az értelemben, hogy nincs regisztrációjuk. Sem az Oktatási Hivatal, sem a fenntartók, sem a kamara nem rendelkezik pontos képpel arról, hogy milyen TISZK, milyen programmal pályázott erre a fejlesztési rendszerre.

Amit nagyon fontosnak tartottunk és hangoztattuk is a partnerek felé, hogy ez nem társadalmi, hanem szakmai munka, nehogy összekeverjék, és azt gondolják, hogy nekik képviselni kell valakit. A gyáriparnak nem magát az ipart kell képviselni, hanem annak szakemberszükségletét. Az szakszervezetnek sem az iskolákat vagy a pedagógusokat kell képviselni, hanem a szakmai kérdéseket és válaszokat.

A bevezetés utáni első pár hónaperedményeinek gyors összegezése után eredménynek tartjuk, hogy felépült és működik a rendszer a gazdaság bázisán. A fejlesztés megtörtént, rendelkezésre áll, és azt gondolom, hogy a következő évben már 420 felkészült, hozzáértő szakember jelenik meg ezen a területen. Megcsináltuk a felmérést, a 12 800 interjút informatikai rendszerrel támogatva, és azt hiszem, hogy ilyen típusú és ilyen széles körű felmérés még nem készült Magyarországon. Volt már rá kísérlet, hiszen a Szociális és Munkaügyi Minisztériummal közösen már negyedik éve csinál a kamara egy foglalkoztatási szempontú, 5-6 ezer fős reprezentációs felmérést. Az általunk a munka elvégzésére tervezett három év azt jelentheti, hogy ezek az adatok egyre megbízhatóbbá válhatnak, hisz az európai gyakorlat is azt mutatja, hogy csak évről évre lehet pontosítani a reprezentációt a gördülő tervezéses módszerrel. Lehet pontosítani az egyes szakmák köréhez tartozó vállalatokat, mennyiségi, minőségi és méret szerinti differenciálásban, igazodva a sajátosságaikhoz. Nagyon pontosan kell tudnunk szűrni

ezeket az információkat, és az ehhez szükséges kooperációs kultúrát és a projekt típusú munkavégzést – remélem – nagyon sok kollégánk, munkatársunk elsajátította már.

A munka menetének kialakításánál egészen egyszerűen azt mondtuk, hogy nézzük meg azokat a beiskolázási létszámadatokat 2007-re, amelyeket szakképesítésenként is meg lehet nézni, a KIR rendszerből (amiben elképesztő pontatlanságok voltak). Tehát nemcsak a gazdaság adatai pontatlanok, hanem a KIR rendszerből kapott adatok is néha egymásnak ellentmondó és nagyságrendeketté vádathalmazokhozaklétre. Azt mondtuk, hogy mérjük fel a vállalatok várható keresletét 2012-ig, és döntsünk a szakképesítések besorolásáról, amivel kapcsolatban majd rögtön ismertetem, hogy milyen szempontok szerint történt, mert gondolom, hogy ez még nem teljesen ismert mindenki előtt. Meghatároztuk, hogy a 257 szakképesítést négy döntési táblába soroljuk valamennyi régióban. Hogy melyek ezek? Leginkább a gazdaság számára fontos és kiemelten támogatott szakképesítések köre, ahol a 2012-es várható kereslet legalább két és félszerese a 2007-es beiskolázási létszámnak. Szeretném jelezni, hogy legalább a félénél eltérést tapasztaltunk ettől a számtól a fórumok, a tapasztalatok, az információk, az iskolai és egyéb vélemények alapján. Pontosan azért tettük ezt, hogy megpróbáljuk tompítani a vállalatok ilyen típusú válaszainak a pontatlanságát. A kiemelten támogatott szakképesítések átlagban 25-30 körül mozognak régióként.

Összegezni fogjuk a kapott adatokat és összeállítunk egy országos kiadványt, mert a kommunikáció nagyon fontosnak, sőt alapvetőnek tartjuk. Az még kevés, hogy döntünk a számokról, a nagy kérdés, hogy azok miként fognak beépülni a napi gondolkodásba, a munka menetébe. A kiemelten támogatott szakképesítéseknek az is a tétje, hogy az RFKB, amely döntött erről, a következő időszak decentralizált forrásainak jelentős részét ebben a szakmai körben szeretné elkölteni. Ez nagyjából egymilliárd forintos támogatást jelent, mert legyen az iskolai intézmény vagy gazdasági szervezet forrása, jellemzően itt jelenik meg. Támogatottak azok a szakképesítések, amelyek legalább az egyötödét jelentik a beiskolázási létszámnak. Ezek a képzések folynak jellemzően az iskolákban. Esetükben nincs is különösebb teendő.

Hadd tegyek két megjegyzést. Az egyik – ami szintén alapkérdés –, hogy az RFKB-nak nincs joga bármilyen iskola bármilyen képzésére azt mondani, hogy azt ne képezd, mert nem jár a normatív finanszírozás. Félreértés ne essék, az RFKB döntése nem betiltását jelenti valamely képzésnek, hanem csak azt szeretnénk jelezni, hogy a gazdaság számára melyek a kiemelten fontosak, melyek a támogatottak, és melyek azok, amelyeknek már nem biztos hogy fejlesztési forrásokat kell kapniuk. Van még két terület, nevezetesen a fejlesztési forrás igénybevétele nem javasolt és a régióban nem oktatott szakképesítések. Számomra nagyon meglepő volt, de lehet, hogy Önöknek nem, hogy átlagosan 58 nem oktatott szakképesítés van egy régióban. Itt leginkább a kihaló szakmákra kell gondolni: órás, kályhás, bognár stb. Nem lenne az jó, hogyha egy-egy régióban nem jelenik meg egy képzés, akkor országosan se jelenjen meg legalább egy-két helyen. Erre fogunk figyelni. De természetesen vannak olyan szakmák is, amelyek oktatásához nem javaslunk fejlesztési forrásokat.

A TISZK-ek egy másik történet, arról majd külön szeretnék beszélni.

Nagyon érdekes tapasztalatokat szereztünk a támogatott szakképesítésekkel kapcsolatban. Engedjék meg, hogy mondjak néhány olyan példát, amelyeket figyelembe vettünk a döntéseinknél, elemzéseinknél. Az egyik, hogy vizsgálni kellett a nyilvánvalóan „lányos” szakmák körét. Miközben számtalan fodrász-, kozmetikusképzés folyik minden régióban, ugyanakkor a munkaerő-piaci igény egyenlő a nullával. Azt gondolom – például – a lányos szakmák okán, hogy nem lehet az egyik napról a másikra felszámolni ezeknek a szakmáknak az oktatását az iskolarendszerű képzésben. Ebben a kérdésben is különösen fontos az állandó kapcsolat a felnőttképzéssel. Hiszen az egy furcsa helyzet lenne, ha az iskolarendszerre egy szigorú képzési keretet akarnánk ráhúzni, miközben a felnőttképzési piac pedig gőzerővel képezne ugyanazokban a szakmákban.

Örökzöld probléma a képesítések megszerzéséhez szükséges minimum és maximum óraszámok kérdése. Ezért nálunk az RFKB, és remélem, hogy mindenütt máshol is – mert ebben mindenféle működtetünk egyeztető fórumokat –, azt kérte és javasolta a munkaügyi központoknak, hogy a nem javasolt képzéseket ne támogassa a munkaügyi központ állami vagy európai uniós forrásból. Én azt hiszem, hogy az együttgondolkodás a felnőttképzéssel, az nemcsak irányítástechnikai szempontból, hanem tartalmi szempontból is rendkívül fontos.

Van két olyan szakma, amin el kell gondolkozni, tartalmában és rendszerében. Az egyik az informatikus, amit azért említek meg, mert nagyon népszerű, nagyon sok iskolában oktatják, nagyon nagy a beiskolázása, 4-es, 5-ös eredményekkel jelentkeznek a gyerekek, és ugyanakkor nulla vagy majdnem nulla az igény rá a gazdaságban. Ma már önmagában az, hogy informatikus valaki, az nem jelent semmit. Meg kell találni az iskolákban azt az új tudástartalmat, amellyel ezt a képesítést olyanná lehet tenni, hogy legyen gazdasági haszna. Ha csak informatikus valaki, és ismeri, érti, használja a számítógépet, azzal nem tud elhelyezkedni, ez ma már általános alapkövetelmény mindenki számára egy versenyképes országban. A másik, szintén nagyon népszerű képzés, ahol nagyon kiváló iskola nagyon sok kiváló gyereket képez, az az ügyintéző, marketing ügyintéző, kereskedelmi ügyintéző, banki-, pénzügyi ügyintéző, és aki tudja még milyen ügyintéző szakma. Nagyon sok iskolát ismerek az országban a szűkebb környezetemben is, és tudom, hogy 4-5-szöröse a túljelentkezés. Ötös gyerekektanulnak az iskolákban, és nagyon sokan tovább tanulnak közülük, de a gazdaságban jelenleg ezekre a képesítésekre szintén egyáltalán nincs igény. Ma egy nemzetközi vagy egy magyar magánvállalat nem fog felvenni olyan gyereket, aki ügyintéző, de egyébként nem ért semmi máshoz, mert ilyen munkaerő fizetésére nincs pénz. Nem ügyintéző kell, hanem egy olyan ember, aki képes kezelni az adminisztratív folyamatokat, de ugyanakkor konkrét szaktudással is rendelkezik. Ebben a kérdésben nagyon fontos lenne egy fórumot tartani a gazdasági, a tudástartalmat meghatározó tanügyi szakembereknek és iskolai vezetőknek, hogy elemezzék a jelenlegi helyzetet. Mert ez az állapot elég drámai, és csak azért maradtak az előbbi szakmák a támogatottak körében, mert olyan

elképesztően nagy számban oktatják kiváló iskolákban, hogy ez nem maradhat más hol csak a támogatott kategóriában, de semmiképpen nem lehet kiemelten támogatott.

Problémák tömegével találkozunk, ha elkezdünk beszélgetni ezekről a kérdésekről – itt nincs is idő felsorolni mindet, de az alapvető kérdés az, amivel rendező elvként kell foglalkoznunk, hogy egyáltalán képes-e megmondani a gazdaság, hogy mire is van szüksége. Én hiszek abban, hogy a gazdaságnak meg kell tudni mondani, milyen szakemberigénye van, összetételben, minőségben, tudástartalomban, mennyiségben. Erre a feladatra az RFKB teljesen megfelelő, főleg, ha a tőle elvárható szakmai színvonalon és megfelelő együttműködési készséggel végzi a dolgát.

Sokan vannak olyanok, akik azt mondják, hogy nem kell foglalkozni a gazdasággal, megmondja majd a szülő meg a gyerek, mert nála úgysem tudja senki jobban. Szerintem ez az álláspont mérhetetlenül hibás, és én általában is azt gondolom, hogy az oktatásügy egy konzervatív terület, az általános iskolákban különösen, és ez a terület nem lehet csak a liberális gondolkodásé. Rendet, fegyelmet, pontosságot, tudást vár el a gazdaság attól a gyerektől, aki kilép az iskolapadból és munkaviszonyt létesít.

OKJ

Itt számtalan a gond. Megtörtént a váltás a régi és az új OKJ között, de a képesítés a régi és az új nevén jelenik meg. Nagyon sok az átfedés, átíró programmal kellett beazonosítani, hogy mi minek felel meg, és ez nagyon megnehezítette a munkánkat. Azt is el kell itt mondanom, nagyon kritikusan, hogy sok vállalatnak fogalma nincs arról, hogy is fest az az OKJ-s szakma. Ha nem agrárszakemberként kérdezem meg, hogy milyen szakemberre van szükség a mezőgazdaságban, akkor azt a választ kapom például, hogy traktorosra. Megnézzük az OKJ-t, de ott nincs traktoros, hanem mezőgazdasági gépszerelő van és annak valamelyik elágazása, rész-szakképesítése. Ez istanulás, hogy egyeztetni kell a vállalatokkal, legalább szakmacsoportonként, és tisztázni, hogy az általuk igényelt szakembereknek mi a pontos OKJ-s meghatározása és helye a modulrendszerben. Jelenleg ez sokaknak jelent gondot, mert nem ismerik, hogy milyen tudástartalommal bír az adott képesítés, mi a pontos megnevezése, és ezekből az információhiányokból alakulhatnak ki sokszor a torz folyamatok. Higgyék el, hogy sokat próbáltunk tenni a javítás érdekében, de ez csak egy adott határig sikerült, és az is változó színvonalon.

TISZK-ek

Azt mondja a törvény, hogy a Regionális Fejlesztési Képzési Bizottságoknak a TISZK-ek vonatkozásában osztályszinten meg kell mondaniuk a beiskolázás arányát és irányát. Ez a következő év feladata lesz, vagyis a 2010–2011-es beiskolázásra vonatkozik. Azt látjuk, azt tapasztaljuk, hogy a jogi szabályozás gondjai miatt szinte lehetetlen most megmondani, hogy a TISZK-ek milyen konkrét osztálystruktúrában, milyen számokkal működjenek, és ez felelőtlenség is lenne.

Bemutatnám az észak-magyarországi döntési táblát. A kiemelten támogatott szakképesítések száma 31 darab, jellemzően az építő-, szerelő-, a gépipar területéről, il-

letve az idegenforgalomban, bár a pincérnél és a szakácsnál nagy vita volt. Sokféle szempont felmerült: például a Balaton környékén megjelentek a toborzóirodák, és a hiányzó szakmákban osztrák, német irodák viszik el a magyar szakembereket. Így azután a Balatonnál még nettó 300 000 forintért sem lehet – amit két szállodaigazgató is megerősített – szakácsot szerezni. Nyilván jól felkészült szakácsokról van szó. Nálunk hiányoznak, mert Ausztriában, Németországban az előbbi összeg háromszorosát is megkereshetik. Azután szintén nehéz kérdés egy-két agrárszakma, amihez én kevésbé értek, de az Agrár Kamara és az ebben dolgozó szervezetek állítják, hogy ezek a szakmák is rendkívül fontosak. Itt is érdekes viták folynak, mert például az erdészeti szakmunkásnál megint csak felmerül a kérdés, hogy a mezőgazdasági üzemek többségénél erdészeti szakmunkás megnevezéssel favágót keresnek-e tulajdonképpen. Akkor mit is kell tudnia annak az erdészeti szakmunkásnak, akit mi kiemelten támogatunk? Az egészen biztos, hogy ilyen tömegben nem erdészeti technikusra van szükség, de hogy az erdészeti szakmunkásra vonatkozó igények alatt pontosan mit kell érteni, azt én nem tudom. Le kell ülni azokkal az emberekkel, akik ebben a körben foglalkoztatóként vagy iskolai intézményként egy kicsit pontosabban megtudják fogalmazni, hogy milyen finomításokat szükséges megtenni.

Arra készülünk, hogy minden régióban javasolni fogjuk az RFKB elnökének, társelnökének és a kamarai projektnek, hogy a létező legszélesebb körben hozzák nyilvánosságra a döntéseiket. Amennyire ismerem a Pedagógiai Intézetek pályaválasztási anyagait, oda kellene beépíteni ezeket az információkat, hogy lássák, olvassák, hogy mintdöntött az RFKB, milyen törvényi felhatalmazás alapján. Természetesen valamennyi iskolának is el kell küldeni ezeket az információkat. Szerintem a fenntartókkal és intézményekkel külön fórumokon kell megbeszélni, hogy mi miért történt, mert bizonyára lesznek kérdések. A konkrét régióban a konkrét szakma megkérdezheti, hogy mondjátok meg miért mondtátok azt, hogy ez egy kiemelten támogatott és miért mondtátok arra, hogy az meg meg fejlesztési forrással nem támogatott szakma. Tehát ezeket a kérdéseket nagyon alaposan kell elemezni és értékelni, pontosan azért, hogy a következő év munkájában már hasznosítani lehessen az eredményeket, tapasztalatokat.

Fel lehet tenni a kérdést, hogy ha a TISZK-ekre nem tudunk döntést hozni, akkor mire hozunk döntést? Az összes iskola TISZK-ben van, és majdnem minden város erre törekszik, hisz így tudja optimalizálni a forrásait. Az a TISZK, amelyik nem figyel erre a döntési táblára és azt mondja, hogy mit érdekel engem, én beadtam a pályázatomat, és ott az indikátorokban leírták nekem, hogy ezt meg ezt kell csinálnom, nos én azt gondolom, hogy az ilyen TISZK nem teszi jól a dolgát. Ez a táblarendszer egy igen erős orientáló eszköz arra nézve, hogy a gazdaság, az RFKB, a fenntartók és az iskolai intézmények képviselői valamilyen szintű információhoz jussanak. Három év múlva, ha már nem lesz finanszírozott működési költség, az „éhen halás” fenyegetheti azokat, akik nem alkalmazkodnak a munkaerőpiachoz. Gondolom, ebben egyet értünk.

Fontos lenne, hogy Önök is jól értsék ezeket a folyamatokat, és egyet is értsenek velük, illetve ha nem, akkor mondják meg, hogy miért nem, illetve hol lehet erősíteni,

javítani a rendszert, és melyek azok a szempontok, amelyeknek szeretnék látni az érvényesülését. Ezért mindig arra kérem a kamarai kollégáimat, hogy mindenütt legyen jelen a közmegegyezés szándéka, miközben remélem, hogy a politikai és a szakmai döntéshozók nem hátrálnak majd meg ennek a folyamatnak a végigvitelétől. Azt gondolom, hogy csak a szaktárca és a politikai pólusok kölcsönös egyetértése mellett folytatható ez a munka.

Szakiskolák

Véleményem szerint a szakiskolai képzés jelenlegi 20%-os arányát, legalább 30-35%-osra kellene emelni. Ezt én két területen gondolom. Az egyik a 8 általánost el sem végzettek közül legalább 8-10%, illetve gimnáziumokban tanulók. Az utóbbi esetben végiggondolandó, hogy ha kettessel be lehet kerülni egy egyetemre, akkor valószínű, hogy kettes érettségivel is el lehet végezni egy gimnáziumot, ami majdnem garantált munkanélküliséget jelent. Ez teljesen egyértelmű.

A lehetséges következményről egy-két gondolat. Azt mondják, hogy háromszáz- vagy háromszázötven-ezer az építőipar szakemberigénye, ha figyelembe vesszük azokat a fejlesztéseket, amelyeket Magyarországon a döntésekkel generáltunk az utak, a hidak, az épületek építésével és a különböző fejlesztésekkel, és közben az építőipari vállalkozások sorban mennek tönkre. Nemcsak a kicsik, hanem most már a nagyok is, vagyis mire 2010–11-ben igazán nagy mértékben beindulnak majd a fejlesztések, nem tudom, hogy kik tudnak majd ezekre vállalkozni, és hol lesznek azok a szakemberek, akik ezt meg is csinálják.

Szerintünk a 9-10. évfolyamnak a világon semmi értelme nincs, a teljes megszüntetését kezdeményezzük, de eddig elég kevés sikerrel. „Pedagógiai elfekvő”-nek tekintjük, és mi inkább azt szeretnénk, hogy ha egy gyerek bemegy a szakiskolába, akkor a szakmáját tanulja, és a szakmájához fontos közismereti tárgyakkal legyen „megfertőzve”, olyanokkal, amelyekre szüksége lehet a napi munkája során. Ne öntsük nyakon folyamatosan olyanokkal, amelyek miatt már megbukott hatvanhatszor és ezért morzsolódik le. Veszélyesnek tartok minden olyan tendenciát, amely azt a kérdést veti fel, hogy miért adjunk kalapácsot egy írástudatlan kezébe, vagyis toljuk ki a 18 éves tankötelezettségi határig a gyerekek általános felkészítését, és majd utána ő eldönti, hogy mi legyen belőle. Az már késő, ha valaki 16 éves koráig nem olajozza be a kezét, akkor abból már nem lehet egy értelmes, a műhelyben jól működő szakembert nevelni, holott valószínűleg ő abban lenne a legjobb, az lenne az ő diplomája. Arról nem is beszélve, hogy a bérek, a kereseti lehetőségek, főleg a hiányszakmákban már túllépték a diplomás átlagfizetéseket.

Általános iskola

Az általános iskolából sok olyan gyerek kerül ki, aki akár a nyolc osztály elvégzése után is gyakorlatilag írástudatlan. Ezt én nem is értem, miként lehetséges, de szövetségesek vagyunk a megoldás keresésében, mert jelenleg az általános iskolák áttolják ezt a problémát a szakiskolákba, ahol azután kínlódnak a sok írástudatlan gyerekekkel. Mi meg

csak nézzük, hogy mi is történik, és csak kiabáljuk, hogy ez teljesen abnormális. Mert abnormálisnak gondoljuk azt, hogy nyolc éven át nem tudják ezt elérni az általános iskolában. Mi történik akkor a nyolc év alatt? Biztos igazságtalan vagyok, de hát valahogy csak lehet mérni, hogy valaki le tud-e írni legalább egy-két egyszerű mondatot, és el tud-e olvasni pár rövid mondatot, bármelyik olvasási módszerrel is tanul.

Fejlesztési források elosztása

Ha jól tudom, most 88 milliárdos forrást kaptak a Nemzeti Fejlesztési Tervből az iskolák, és döbbenet nézem, hogy olyan iskolák kaptak 400 milliót, ahol szerintem tíz gyereknél alig van több. Ezzel arra szeretnék utalni, hogy akkor, amikor a szakképzés fejlesztéséről beszélünk, egy nagyon összetett kérdést kell megítélni a finanszírozás, az irányítás és a kamara gazdasági közreműködése ügyében.

Felsőfokú szakképzés

A gazdaságnak fontos a gyakorlatorientált, jól kialakított felsőfokú szakképzés. Régóta keressük a megoldást, hogyan lehetne még jobban artikulálni, megismertetni, bevezetni. A jelenlegi helyzet azonban nagyon ellentmondásos. Jelenleg a képzésben részt vevőtizenkétezergyerekdöntőrészeegyetemi, főiskolai előszobának tekintik a felsőfokú szakképzést, és szinte elhanyagolható azoknak a száma, akik a felsőfokú szakképzés után a munkaerőpiacra mennek. A gazdaság ezért nézi mérhetetlen gyanakvással ezt a képzést.

Pályaorientáció

Végül a pályaorientációról pár szó. Akármilyen is mondhat az RFKB, hogy ez kell, az kell, amaz kell, ha a szülő meg a gyerek nem akar szerszámkészítő lenni, akkor mi valamilyen megfeszülhetünk, az iskolák meg üresen állnak, mert nincs jelentkező, és akkor, hogy indítsanak szerszámkészítő képzést? El kell juttatnunk a gyerekekhez, a szülőkhez, a társadalomhoz az aktuális munkaerő-piaci információkat és a pontos képet a korszerű képzésekről. Muszáj ezt megtenni, még akkor is, ha ez hosszú folyamat, de van rá hétmilliárd forintos keret a TÁMOP-ban. Nem tudom, ki költi el, mert a Kamara ebben nincs megszólítva, ami nem baj, ha jól fogják felhasználni. Az én fogalmaim szerint a pályaorientációhoz elsősorban az tartozik, hogy mutassuk meg a gyerekeknek, mit jelent valójában az, amiről hall, hogyan is néz ki az a valóságban. Vigyük el az ipari üzembe, a vendéglőbe, oda, ahol a szakmát művelik, hogy lássa, mit kell majd csinálnia ott, milyen körülmények között. Mondjuk el neki a kereseti, a továbblépési lehetőségeket azon az életpályán. Akkor talán majd jobban el fog gondolkodni, talán jobban, mint most. Vannak pályaválasztási hetek és számos más alkalom is, de szerintem nem élünk megfelelően ezzel az eszközzel. Remélem, hogy ebben is el tudunk indítani változásokat, miképp talán a szakképzés egyéb területén is.

Köszönöm szépen, hogy meghallgattak.